

# Sheekh – dyrkan i vår tid



— Skrivet i hopp om att gynna den muslimska gemenskapen —

När muslimer hänvisar till sin Sheekh istället för till Allah, Hans Sändebud ﷺ, Koranen och Sunnah

En djupgående islamisk analys

## Introduktion

Det finns ett mönster som har vuxit sig allt starkare inom delar av den muslimska gemenskapen under de senaste decennierna — ett mönster som, om det inte granskas kritiskt, riskerar att urholka den grundläggande principen om tawhid och det direkta förhållandet mellan den troende och Allah och Hans Sändebud ﷺ. Detta mönster kallas ibland för 'Sheekh-centrism' eller 'personalkultur inom Islam', och det innebär att muslimer — medvetet eller omedvetet — ersätter sin koppling till Koranen och Sunnah med en blind lojalitet gentemot en bestämd Sheekh.

När en muslim ställer en fråga om religion och svaret börjar med 'Sheekh So-and-so säger att...' utan att frågan om dalil (bevis från Koranen och

Sunnah) ens ställs, har något fundamentalt gått snett. När kritik mot en Sheekhs åsikter betraktas som ett angrepp mot Islam i sig, när man försvarar sin Sheekh med större intensitet än man försvarar Allahs Bok — då är det dags att stanna upp och reflektera.

Denna artikel undersöker fenomenets ursprung, dess yttringar i vår tid, de islamiska principerna som talar emot det, samt hur vi som muslimer kan återvända till den rätta manhaj (metodologi) som de rättfärdiga föfäderna (as-Salaf as-Salih) följde.

## Bakgrund: Sheekhs roll i Islam

### Den legitima rollen av lärde inom Islam

Islam upphöjer verkligen kunskap och de lärda till en hög position. Allah säger i Koranen:

*”...och de lärda bland Hans tjänare är de som verkligen fruktar Allah.” — Fatir (35:28)*

Profeten Muhammad ﷺ sade:

*”De lärda är arvtagarna till profeterna. Profeterna lämnade varken dinar eller dirham som arv; de lämnade kunskap. Den som tar denna kunskap har tagit ett stort arv.” — Abu Dawud (3641), at-Tirmidhi (2682) — hasan sahih*

Det finns alltså ingen tvekan om att lärde spelar en central och nödvändig roll i det islamiska samhället. De hjälper muslimer att förstå Koranen och Sunnah, de utfärdar fatawa (juridiska utlåtanden) baserade på bevis, och de vägleder gemenskapen i komplexa frågor. Problemet uppstår inte när man vänder sig till en Sheekh — problemet uppstår när Sheekhen ersätter de primära källorna.

### Skillnaden mellan att följa och att blint efterhärma

Islamisk juridik gör en viktig distinktion mellan ittiba' (att följa med kunskap om beviset) och taqlid (att blint efterhärma utan bevis). De klassiska lärda diskuterade detta utförligt. Imam ash-Shafi'i, som är upphovsman till en av de fyra rättsskolorna, sade:

*”Alla muslimer är ense om att den som har klarlagt en Sunnah från Allahs Sändebud ﷺ inte får lämna den för någon annans åsikt.” — al-Majmu’ av an-Nawawi, 1/63*

Imam Ahmad ibn Hanbal, vars madhab (rättsskola) följs av miljoner muslimer världen över, varnade återkommande sina elever från att blint följa honom:

*”Följ inte mig blint, och följ inte Malik blint, och följ inte ash-Shafi’i blint, och följ inte ath-Thawri blint. Ta kunskap direkt från varifrån de tog den.” — al-Masail av Ibn Hani, 2/165*

Dessa är ord från de allra störste bland islamisk lärdoms giganter — och ändå ser vi idag muslimer som inte ens är villiga att lyssna på vad Koranen och Sunnah säger i en fråga, om det avviker från vad deras föredragna Sheekh har sagt.

## Sheekh-centrismens yttringar i vår tid

### ’Vår Sheekh har sagt det — det räcker’

En av de tydligaste formerna av detta fenomen är när en muslim hänvisar till sin Sheekh som det slutgiltiga svaret på en fråga, utan att ens söka efter dalil (beviset). Om man då frågar: ’Vad är beviset från Koranen eller Sunnah?’, möts man ibland av förvåning eller till och med ilska. Som om frågan om bevis vore respektlöshet gentemot Sheekhen.

Detta är ett allvarligt tecken på förvirring om prioriteringar. I Islam är hierarkin tydlig: Allah ﷻ är den Högste lagstiftaren, Hans Sändebud ﷺ är förebilden, och de lärda är vägledare som hjälper oss att förstå dessa källors budskap. Sheekhs ord bör alltid kunna mätas mot Koranen och Sunnah — inte tvärtom.

### Sekterism och grupplojalitet

En annan allvarlig yttring är när muslimer delar sig i läger efter vilken Sheekh de följer. Man säger ’vi’ om sin Sheekhs anhängare och ’de’ om en annan grupps anhängare. Kritik mot Sheekhen tolkas som ett angrepp mot gruppen, och grupplojalitet prioriteras över sanningssökning. Detta är en

form av ta'assub (gruppriskitet/fanatism) som Islam uttryckligen förbjuder.

Profeten ﷺ sade:

*”Han är inte av oss den som kallar till asabiyya (gruppriskitet/klantänkande), och han är inte av oss den som kämpar för asabiyya, och han är inte av oss den som dör i asabiyya.” — Abu Dawud (5121) — sahih*

## Överdrifter i lovprisning av Sheekherna

I sociala medier, YouTube-kommentarsfält och inom vissa kretsar ser vi hur Sheekherna beskrivs med ett språk som nästan gränsar till det gudomliga. Fraser som 'vår älskade Sheekh', 'den som ifrågasätter Sheekhen är en fiende till Islam', eller 'Sheekhen kan aldrig ha fel i den här frågan' är symptom på en problematisk personkult.

Även de allra störste lärda i Islams historia begick misstag. Imam Malik ibn Anas, en av de fyra store imamerna, sade det berömda uttrycket:

*”Varje person bland oss kan ha sina ord accepterade eller avvisade — utom denne mans ord (och han pekade mot graven av Profeten ﷺ).” — al-Jami' li-Akhlaq ar-Rawi av al-Khatib al-Baghdadi, 2/109*

## Motstånd mot att höra bevis

Kanske det mest oroväckande tecknet är när muslimer aktivt vägrar att lyssna på bevis om de avviker från deras Sheekhs position. Man stänger öronen och sinnet och säger: 'Jag följer min Sheekh.' Det är i grunden en form av intellektuell och andlig stagnation som Islam aldrig godkänner.

Allah ﷻ kritiserar i Koranen de som blint följde sina förfäder istället för att använda sitt förnuft och lyssna på sanningen:

*”Och när man säger till dem: 'Följ det som Allah har uppenbarat', svarar de: 'Nej, vi följer vad vi fann att våra fäder praktiserade.' Vad om deras fäder inte förstod någonting och inte var på rätt väg?” — al-Baqarah (2:170)*

Aya'en talar om mushrikeen — men principen som lärs ut är universell: att byta ut sanning mot tradition och personlojalitet är en farlig väg.

# De islamiska principerna som talar emot Sheekh-centrism

## Retur till Koranen och Sunnah vid oenighet

Allah ﷻ säger tydligt i Koranen om hur meningsskiljaktigheter ska lösas:

*”O ni som tror! Lyd Allah och lyd Sändebudet och de bland er som har auktoritet. Och om ni är oeniga om något, hänvisa det till Allah och Sändebudet om ni tror på Allah och den Yttersta dagen.” — an-Nisa’ (4:59)*

’Hänvisa det till Allah och Sändebudet’ — det vill säga till Koranen och Sunnah. Inte till Sheekh Fulaan eller Sheekh ’Ullaan. De lärda är hjälpmedel för att förstå källorna, men de är inte källorna i sig.

## Ingen är ofelbar utom Profeten ﷺ

Inom Islam är isma’ (ofelbarhet) en egenskap som tillhör profeterna. Varje annan människa — oavsett hur lärd, from eller respektabel — kan begå misstag. De fyra imamerna (Abu Hanifa, Malik, ash-Shafi’i och Ahmad) var alla djupt medvetna om detta och uttryckte det upprepade gånger.

Imam Abu Hanifa sade:

*”Det är förbjudet för den som inte känner mitt bevis att utfärda fatwa baserat på mina ord.” — al-Intiqaa’ av Ibn Abd al-Barr, s. 145*

Om Imam Abu Hanifa — grundaren av en av de fyra rättsskolorna — sade detta, vad ska vi då säga om Sheekher vars nivå av lärdom inte ens är i närheten av imamerna?

## Skyldigheten att fråga efter bevis

Att fråga efter dalil (bevis) är inte bristande respekt för de lärda — det är en islamisk plikt. Allah ﷻ säger:

*”Fråga de lärda om ni inte vet.” — an-Nahl (16:43)*

De lärda ska tillfrågas för att de kan vägleda oss till Koranen och Sunnah — inte för att deras egna ord ska bli den slutgiltiga auktoriteten. En ärlig

Sheekh kommer alltid att välkomna frågan: 'Vad är beviset?'

## as-Salaf as-Salih och deras förhållande till lärde

De rättfärdiga förfäderna — Sahabah (Profetens följeslagare), Tabi'een och Tabi' at-Tabi'een — är det bästa exemplet på hur man förhåller sig till lärde. De respekterade dem djupt, sökte kunskap hos dem, men ifrågasatte också och begärde bevis.

Abdullah ibn Mas'ud må Allah vara nöjd med honom, en av de allra störste Sahabah i fråga om kunskap, sade:

*"Låt ingen av er blint följa en man i sin religion. Om han tror, tror han, och om han blir kufr (otrogen), blir han kufr. Om ni måste ta en förebild, ta döda — för de levande är inte skyddade från fitnah."* — Sahih: Se Jami' Bayan al-'Ilm av Ibn Abd al-Barr, 2/110

## Vad leder till Sheekh-centrism?

### Bristande personlig koppling till Koranen

En av de grundläggande orsakerna är att många muslimer inte har en stark personlig koppling till Koranen. De reciterar den kanske utan att förstå den, utan att studera tafsir, utan att reflektera. När grunden saknas, söker man sig naturligt till en annan källa — och den närmaste källan är Sheekhen.

Men Allah ﷻ uppmuntrar oss att reflektera över Hans Bok direkt:

*"Ska de inte reflektera över Koranen? Om den hade kommit från någon annan än Allah, skulle de ha funnit många motsägelser i den."* — an-Nisa' (4:82)

### Sociala medie-kulturen och 'fan-base' mentalitet

Sociala medier har skapat en ny typ av Sheekh-centrism. Sheekherna har nu YouTube-kanaler med miljontals följare, Instagram-konton, TikTok-videor. De producerar innehåll som är engagerande, välproducerat och personlighetsdrivet. Det skapas en 'fan-base' kring dem — precis som kring en artist eller influencer.

Detta är problematiskt av flera skäl: För det första skapar det en emotionell koppling till Sheekhen som person snarare än till det han undervisar. För det andra skapas ett 'oss mot dem'-tänkande mellan anhängare av olika Sheekher. För det tredje kan Sheekherna själva påverkas av sin popularitet och börja söka godkännande istället för att tala sanning.

## Avsaknad av islamisk utbildning

I länder utan starka islamiska institutioner, som många muslimska minoritetssamhällen i Väst, saknas strukturerad islamisk utbildning. Muslimer lär sig sin religion i stycken — från YouTube, från lokala föreningar, från kompisar. I detta vacuum fyller den karismatiske Sheekhen ett behov, och hans ord tar plats som de primära källorna.

## Kulturella och tribala strukturer

I många muslimska kulturer finns djupt inrotade hierarkiska strukturer där respekt för äldre och auktoriteter är central. Detta är i sig inte fel — Islam betonar respekt och adab. Men när denna kulturella tendens appliceras oregrerat på religionsfrågor, kan det leda till att ifrågasättande av Sheekhen upplevs som tabu.

## Konsekvenserna av Sheekh-centrism

- Splittring av den muslimska gemenskapen i läger och sekter baserade på personlojalitet snarare än aqidah (trosuppfattning) och manhaj (metodologi).
- Försvagning av det direkta förhållandet mellan den troende och Allah — vilket är kärnan i tawhid.
- Risk för att felaktiga åsikter och till och med bidah (innovationer i religionen) sprids okritiskt om de associeras med en respekterad Sheekh.
- Undertryckning av kritiskt tänkande och kunskapssökande — muslimer lär sig att acceptera utan att fråga.
- Potentiell exploatering av den troende av oärliga eller okunniga individer som utnyttjar sin auktoritetsposition.

# Vägen tillbaka: Att återknyta till Allah och Hans Sändebud ﷺ

## Bygga en personlig relation med Koranen

Det första och mest grundläggande steget är att varje muslim bygger sin egen direkta koppling till Allahs Bok. Detta innebär att lära sig arabiska för att förstå Koranen i original, att studera tafsir regelbundet, och att reflektera över Koranens budskap i sin dagliga tillvaro.

Profeten ﷺ sade i sitt sista sermon (khutbat al-wada’):

*”Jag lämnar bland er något som, om ni håller fast vid det, aldrig kommer att förleda er: Allahs Bok och min Sunnah.” — al-Muwatta’ av Imam Malik, nr 1661 — mursal sahih*

## Söka kunskap med fokus på bevis (dalil)

Muslimerna bör träna sig i att alltid fråga efter dalil. När en Sheekh ger ett svar, är det fullt legitimt — ja, till och med rekommenderat — att fråga: 'Vad är beviset från Koranen eller Sunnah?' En sann lärd man välkomnar denna fråga. Den som blir defensiv eller irriterad vid en sådan fråga, ger skäl till att ifrågasätta hans manhaj.

## Respektera lärde utan att avguda dem

Islam lär oss att respektera lärde som arvtagare till profeterna — men inte att avguda dem. Vi kan lära från dem, uppskatta dem, och ta deras råd — men alltid med en kritisk och reflekterande inställning. Deras ord mäts mot Koranen och Sunnah, inte tvärtom.

Ibn al-Qayyim al-Jawziyyah, en av historiens största islamiska lärde, skriver i sitt mästerverk 'I'lam al-Muwaqqi'in':

*”Det är inte tillåtet för någon att utfärda fatwa från Allah och Hans Sändebud utan att ha kunskap. Och den som utfärdar en fatwa med enbart taqlid (blind efterhärming) utan att ha koll på de starka och svaga bevisen — han har utfärdat en fatwa utan kunskap.” — I'lam al-Muwaqqi'in, 1/7*

## Lära sig att skilja på person och sanning

Det islamiska lärdomsarvet lär oss att ta emot sanning från vem det än kommer ifrån — och att avvisa felaktighet oavsett vem som framför den. Sanning värderas för dess inneboende värde, inte för vem som säger den. Imam ash-Shafi'i formulerade det elegant:

*”Om ni finner att mitt ord strider mot hadith, kasta mitt ord mot väggen.”*  
— Sifat as-Safwah av Ibn al-Jawzi — och citerat av otaliga lärde

## Institutionell islamisk utbildning

På samhällsnivå behöver muslimska gemenskaper, särskilt i Väst, investera i strukturerad islamisk utbildning. Moskées och islamiska centra bör erbjuda systematiska kurser i aqidah, fiqh, hadithvetenskap och tafsir — inte bara populärföreläsningar av karismatiska talare. Kunskap bör spridas från grunden, inte ovanifrån.

## Slutsats

Sheekherna spelar en viktig och nödvändig roll i det islamiska samhället. Att söka kunskap hos dem, att sitta i deras lärocirklar, att ta del av deras fatawa — allt detta är islamiskt prisvärt. Men den dag då Sheekhen ersätter Allah och Hans Sändebud ﷺ som den ultimata auktoriteten i en muslims hjärta, har något grundläggande gått snett.

Islam är en religion av direktkontakt — direkt dua till Allah, direkt recitation av Hans Bok, direkt tillämpning av Hans Sändebuds ﷺ Sunnah. Ingen människa — oavsett lärdom, fromhet eller karisma — kan eller bör stå emellan den troende och dessa primära källor.

Det är dags för oss som muslimsk gemenskap att ärligt granska oss själva. Hur mycket av vår religionsförståelse är baserad på direkta bevis från Koranen och Sunnah? Hur mycket är baserad på vad 'vår Sheekh sade'? Hur reagerar vi när någon ifrågasätter vår Sheekhs position med bevis? Svaret på dessa frågor avslöjar var vi egentligen befinner oss.

Måtte Allah ﷻ vägleda oss alla till den raka vägen — sirat al-mustaqim — och bevara oss från alla former av shirk, bidah och blind efterhärming. Och måtte Han skänka oss lärde som kallar till Koranen och Sunnah med

ikhlas (uppriktighet), och gemenskaper som mottar sanningen med öppna hjärtan.

## Källförteckning och fotnoter

Primära islamiska källor:

- [1] Koranen — Fatir (35:28), an-Nisa' (4:59, 4:82), al-Baqarah (2:170), an-Nahl (16:43).
- [2] Sahih al-Bukhari — Al-Imam al-Bukhari (194–256 H). Dar Tawq an-Najah, 1422 H.
- [3] Sahih Muslim — Al-Imam Muslim ibn al-Hajjaj (206–261 H). Dar Ihya' at-Turath al-'Arabi, Beirut.
- [4] Sunan Abu Dawud — Al-Imam Abu Dawud as-Sijistani (202–275 H). Maktabat al-'Asriyyah, Sidon.
- [5] Jami' at-Tirmidhi — Al-Imam at-Tirmidhi (209–279 H). Dar al-Gharb al-Islami, 1998.
- [6] al-Muwatta' — Al-Imam Malik ibn Anas (93–179 H). Mu'assasah Zayid ibn Sultan, 2004.

Klassiska islamiska verk:

- [7] Ibn al-Qayyim al-Jawziyyah — l'lam al-Muwaqqi'in 'an Rabb al-'Alamin. Dar Ibn al-Jawzi, Dammam, 1423 H.
- [8] Ibn Abd al-Barr al-Andalusi — Jami' Bayan al-'Ilm wa-Fadlih. Dar Ibn al-Jawzi, 1994.
- [9] Ibn Abd al-Barr al-Andalusi — al-Intiqaa' fi Fada'il al-A'immah ath-Thalathah. Dar al-Kutub al-'Ilmiyyah, Beirut.
- [10] an-Nawawi — al-Majmu' Sharh al-Muhadhdhab. Dar al-Fikr, Beirut (ed. Muhammad Najib al-Muti'i).
- [11] al-Khatib al-Baghdadi — al-Jami' li-Akhlaq ar-Rawi wa-Adab as-Sami'. Maktabat al-Ma'arif, Riyadh, 1983.
- [12] Ibn al-Jawzi — Sifat as-Safwah. Dar al-Ma'rifah, Beirut, 2002.

Moderna verk och akademiska referenser:

- [13] Sheikh Salih al-Fawzan — al-Irshaad ila Sahih al-I'tiqaad. Wizarat ash-Shu'un al-Islamiyyah, Riyadh, 2003.
- [14] Sheikh Muhammad ibn Salih al-'Uthaymin — Sharh al-'Aqidah al-Wasitiyyah. Dar Ibn al-Jawzi, 1421 H.
- [15] Dr. Yusuf al-Qaradawi — as-Sahwah al-Islamiyyah bayn al-Jumud wa-t-Tataruf. Dar ash-Shuruq, Kairo, 2001.

**[16]** Jonathan A.C. Brown — Misquoting Muhammad: The Challenge and Choices of Interpreting the Prophet's Legacy. Oneworld Publications, London, 2014.

**[17]** Sherman Jackson — Islam and the Blackamerican. Oxford University Press, 2005.

**[18]** Khaled Abou El Fadl — The Great Theft: Wrestling Islam from the Extremists. HarperSanFrancisco, 2005.

**[19]** Wael Hallaq — The Origins and Evolution of Islamic Law. Cambridge University Press, 2005.

**[20]** Tariq Ramadan — In the Footsteps of the Prophet: Lessons from the Life of Muhammad. Oxford University Press, 2007.